

800 tarinaa Turun historiasta

1500-LUKU, 1600-LUKU

HERRAMME TURKULAISIA

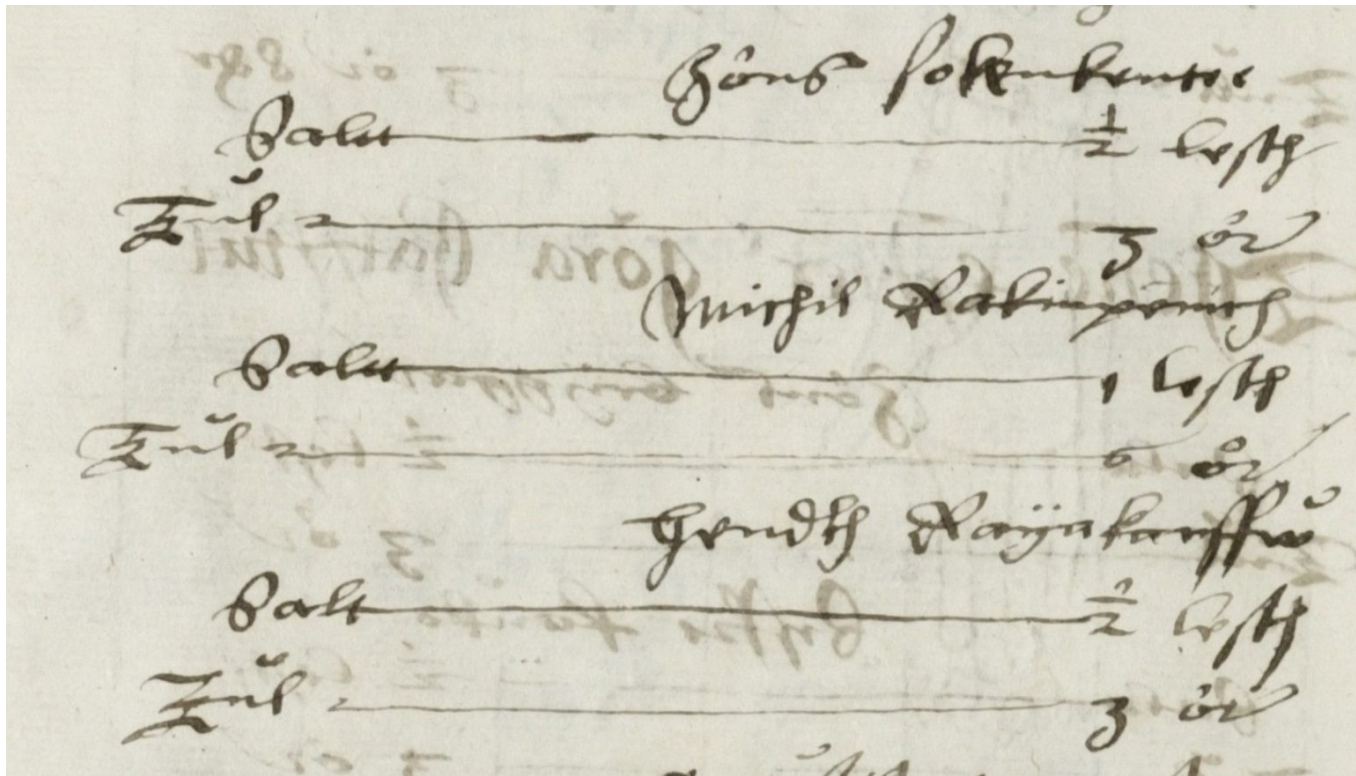
13.10.2025 | TOIMITTAJA | KOMMENTOI

Tulliluetteloihin merkityt turkulaiset porvarisnimet olivat 1500-luvulla usein suomenkielisiä ja henkilökohtaisia. Seuraavan vuosisadan alkupuolella nimet lyhenivät niin, että esimerkiksi Vanhapässistä tuli Pässä. Näitä nimiä kirjattiin raastuvanoikeuden pöytäkirjoihin. Saman vuosisadan loppupuolella tulivat käyttöön ruotsinkieliset kaksiosaiset nimet, kuten Blomgren. Monet suvut ottivat käyttöönsä lähinnä latinasta tai ruotsista lainatun nimen. Niinpä esimerkiksi Ruskeapäästä tuli Miltopaeus ja Åhrapäästä Arppe. Monet porvarisnimet olivat huumori mielessä pitäen annettuja. Ne perustunevat yksittäisten henkilöiden erityispiirteisiin tai heille tapahtuneisiin sattumuksiin. Joka tapauksessa ne kertovat turkulaisten huumorintajusta. Mitä lienee tehnyt Jakob Kaalinkaataja? Oliko hän kaatuillut naapurin kaalimaalla iltamyöhään?

Oman ryhmänsä muodostavat erityisesti 1500-luvulla käytetyt kaksiosaiset suomenkieliset nimet, jotka katoavat nimistöstä lähes täysin 1600-luvun alussa. Näillä nimillä on usein jotakin ominaisuutta kuvaava merkitys. Laajimman ja pisimpään käytössä säilyneen ryhmän näistä muodostavat päänimet. Vuonna 1549 mainitaan Knut Paljaspää ja vuonna 1609 Sigfrid Kokkapää ja Henrik Alapää. Vuoden 1632 porvariluettelossa näitä nimiä on vilisemällä: Anders Tasapää, Matts Isopää, Eskil Luupää, Eskil Ruskeapää, Thomas Åhrapää, Jöns Utupää, Mårten Kahrapää ja Nils Satopää.

Toisena ryhmänä olivat poika-nimet. Vuonna 1549 kaupungissa asui porvari Markus Hyvämuorinpoika ja vuonna 1582 Hans Muorinpoika. Olivatko 1609 mainitut Erik Miehenpoika ja Erik Arkapoika toistensa vastakohtia, ei selviä asiakirjoista. Ja mahtoiko vuonna 1574 mainittu Markus Hurmuripoika vastata nimeään?

Kaupungissa ei voinut olla samaan aikaan kahta porvaria, joilla oli sama nimi. Tämä olisi sekoittanut kaupankäynnin, sillä muissa kaupungeissa olevien kauppakumppanien piti olla varmoja tavaroiden lähettäjän ja tilaajan henkilöllisyydestä. Kun Turussa oli vuonna 1549 jo yksi Mickel Rakki, ei hänen porvarisoikeudet saanut Mickel-poikansa voinut kantaa samaa nimeä, vaan hänestä tuli Rakinpenikka. Saman logiikan mukaan vuonna 1632 saman tontin kahdella puolikkaalla asui kaksi Jöns-nimistä porvaria, Pillu ja Sianpillu.

Turun vuoden 1549 tulliluetteloon päätyivät myös porvareiden Jöns Suolenkääntäjän, Mickel Rakinpenikan ja Henrik Rajakarhun kaupunkiin tuomat suolaerät. Kansallisarkisto 233, Turun kaupungin tullitilit 1549, s. 9v.

Muita ominaisuuksia kuvaavia nimiä esiintyy mainituissa asiakirjoissa taajaan. Vuoden 1549 tulliluettelosta löytyvät Henrik Pahajalka, Lasse Mustakulli, Sigfrid Punasaapas, Lasse Mesileipä, Lasse Järvihauki, Henrik Paharauta ja Anders Karvatasku, jonka suku on saanut Turkuun kadunkin. Vuosisadan lopulla ja 1630-luvulla asiakirjoihin pääsivät esimerkiksi Anders Hassuparta, Jöran Suvikenkä, Märten Lehmäkenkä, Filpus Mustasuu, Matts Tomuhousu (mylläri), Grels Huithattu, Thomas Suolenkääntäjä (makkarantekijä) ja Eskil Ymmyriäinen. Jotkin moderneilta tuntuvat sanat ovat vanhoja, mutta muuttaneet merkitystään, kuten 1584 mainitun Anna Rambon ja 1609 kirjatun Olof Persun nimet. Kaupungista löytyivät myös Helvetin Sigfrid, Piruntappaja, Paratiisin Maria, Pillunpalan leski ja Jöns Kissankenkä (teurastaja).

Ulkomaalaisilla valtaporvareilla oli sukunimensä, jotka kulkivat sukupolvesta toiseen, kuten Plagman, Såger ja Wittfooth. Alempi porvaristo käytti pelkkää patronyymiä tai usein sen talon nimeä, jonka perhe omisti. Tällaisia nimiä olivat esimerkiksi Anttila, Fläskilä, Kissala ja Tallila. Perheen nimi voitiin muokata myös talon nimestä, kuten esimerkiksi Fläskilästä saatu nimi Fläske. Erityisesti ulkomaisilla käsityöläisillä saattoi olla sukunimi, mutta siihenkin lisättiin yleensä ammatista kertova nimi Guldsmed, Skomakare tai Tynnebindare. Koko nimi saattoi kuulua siis Märten Lambertz Skomakare – Märten Lambertz suutari.

Veli Pekka Toropainen

Lähteet:

Kansallisarkisto 233–237, Turun kaupungin tullitilit 1549–1617; Raastuvanoikeuksien renovoidut tuomiokirjat (–1809), Turun kämnerinoikeuden tuomiokirjat (TKO) z:171–207 (1639–1700), Turun raastuvanoikeuden tuomiokirjat (TRO) z:1–67 (1623–1700)

Turun kaupunginarkisto, Turun raastuvanoikeuden pöytäkirjat Bla:4 (1632)

◀ NIMISTÖ   ▶ SUKUNIMET